

شیوه آموزش پویا

اشاره

و آرمانی آن‌ها محسوب می‌شود. این تجربه‌های کلیدی در ۴ گروه طبقه‌بندی می‌شوند:

۱. توسعه درک اجتماعی و رفتاری (ارتباط اجتماعی، ارتباط اولیه، برخورد با ناملایمات و...)
۲. هنرهای تجسمی (تفکر خلاق، حرکت، موسیقی، طراحی، نقاشی و...)
۳. خواندن (زبان، ادبیات، شعر، قصه و...)
۴. ریاضیات (اعداد، طبقه‌بندی، مرتب کردن، حجم، زمان، رسم و...)

توجه به مؤلفه‌های مذکور در تدوین برنامه‌های آموزشی در کنار سایر ویژگی‌های این روش باعث می‌شود بچه‌ها نه تنها از درس و حتی مطالب نه چندان دلخواه (مثلاً ریاضی) گریزان نباشند، بلکه با هیجان و اشتیاق آموزش ویژه‌ای به دنبال یادگیری باشند و در واقع در شیوه آموزشی پویا کلاس ریاضی با کلاس قصه‌گویی یا نقاشی تفاوت چندانی ندارد و هر دو برای بچه‌ها جذاب و متنوع است و این یادگیری را پایدار و عمیق‌تر می‌کند. یکی دیگر از مزایا و ویژگی‌های این طرح فعال و پویا بودن خود بچه‌ها است و در این شیوه معلم متکلم و وحده نیست و دانش‌آموزان بیش از هر عامل دیگری فعال و درگیر هستند.

اهداف شیوه آموزشی پویا

این اهداف عبارت‌اند از:

- یادگیری از طریق تعامل و درگیری فعال با اطرافیان، مواد، حوادث و عقاید؛
- ایجاد استقلال، حس مسئولیت‌پذیری و اعتماد به نفس در بچه‌ها و آماده‌سازی جهت ورود به مدرسه

شیوه آموزشی **های اسکوپ** رویکرد آموزشی نوین ویژه کودکان ۳ - ۶ سال است که در سال‌های اخیر مورد توجه بسیاری از متخصصان علوم رفتاری و آموزشی قرار گرفته است. به کارگیری این رویکرد نوین به سطح فرهنگی، درآمد، قومیت و مذهب خانواده‌ها و یا جنسیت، بهره‌مندی و... کودکان بستگی ندارد و در هر جایی از دنیا، برای همه کودکان اجرا شدنی است. از این شیوه می‌توان در مدارس دولتی و غیر دولتی، مهدهای کودک، شیرخوارگاه‌ها، مراکز نگهداری کودکان بی‌سرپرست و مدارس کودکان استثنایی استفاده کرد. امید است مربیان محترم کودک که در مراکز پیش‌دبستانی و مهدهای کودک و سایر مراکز که با کودکان زیر ۶ سال در ارتباط هستند، با دقت نظر در این نوشتار از نکات و تجربه‌های متخصصان علوم آموزشی بهره‌مند شوند.

کلیدواژه‌ها: شیوه آموزشی پویا، های اسکوپ، تفکر، یادگیری.

می‌دهند و تقویت می‌کنند و در واقع از این طریق استعدادهای بالقوه آن‌ها شکوفا می‌شود.

شیوه آموزشی پویا ویژگی‌های منحصر به فردی دارد که آن را از سایر روش‌ها متمایز می‌سازد. یکی از این ویژگی‌ها توالی و استمرار برنامه‌های اجرایی روزانه است. دانشمندان معتقدند برنامه‌ریزی و اصرار در مرور مجدد برنامه و طرح‌های اجرا شده در امر یادگیری دو مؤلفه مهم هستند که توجه به آن‌ها در برنامه روزانه در پیشرفت کودکان بسیار مؤثر است، چون کودکان با ضعف‌ها و قوت‌های خود آشنا می‌شوند و به اصطلاح نقایص یادگیری آنان برطرف می‌شود.

از دیگر ویژگی‌های شیوه آموزشی پویا وجود بیش از ۶۰ تجربه کلیدی در آموزش پیش‌دبستانی است که در این روش به آن‌ها توجه اساسی شده است و به کارگیری این ۶۰ تجربه در تدوین محتوای برنامه‌های آموزشی نقش کلیدی و تأثیرگذار دارند.

این تجربه‌ها که به ابعاد اجتماعی، معنوی، جسمی، روانی و عاطفی طرح‌ها و برنامه توجه دارد، در رشد اطلاعات عمومی بچه‌ها نقش کلیدی دارند و رمز رشد مطلوب

های اسکوپ در لغت به معنای بالاترین نقطه توجه یا بالاترین هدف است. اما معنای آموزشی این عبارت «رویکرد یادگیری فعال و پویا» است که در آن کودکان به‌طور مستقیم با افراد، اشیا، حوادث، عقاید و وسایل مختلف مواجه می‌شوند و شخصاً آن‌ها را تجربه می‌کنند. در این شیوه علاقه و انتخاب بچه‌ها در رأس هرم شیوه آموزش های اسکوپ قرار دارد.

کودکان در شیوه آموزشی پویا ساختار دانش و یافته‌های خود را براساس تعامل با مردم و دنیای اطراف خود بنا می‌کنند. بچه‌ها در اولین قدم یادگیری طرحی را انتخاب می‌کنند و برنامه‌های خود را در این قالب طراحی می‌کنند. انتخاب طرح اولیه در این شیوه خیلی مهم است. بچه‌ها در انتخاب طرح مختار و آزادند، ولی تنها نیستند و مربیان و حتی والدین آن‌ها از بچه‌ها، حمایت‌های عملی، عاطفی و معنوی می‌کنند.

در شیوه آموزشی پویا افراد بزرگسال (مربی و والدین) خلاقیت و قوه تفکر بچه‌ها را با تعامل تربیتی و آموزشی و به کارگیری وسایل و شیوه‌های کاربردی پرورش

و جامعه؛

• آموزش طراحی برنامه‌های مختلف توسط بچه‌ها و اجرای مستقل آن‌ها؛

• کسب دانش و مهارت به صورت

آکادمیک، اجتماعی و کاربردی به وسیله

آموزش‌های غیر آکادمیک و روزمره.

در شیوه آموزشی پویا دانش‌آموزان

برنامه‌های مدون خود را با دیگران

مقایسه می‌کنند و در شیوه‌های اجرا از

یک‌دیگر کمک می‌گیرند.

مطالعات نشان می‌دهد که کودکان

شرکت‌کننده در شیوه آموزشی پویا از

نظر ابتکار و خلاقیت در سطح بالایی قرار

دارند. مریبان با رویکرد توسعه فعالیت‌های

اجتماعی به بچه‌ها کمک می‌کند تا مشکلات و

گرفتاری‌های درون شخصیتی خود را راحت‌تر حل کنند.

این فعالیت‌های آکادمیک و ذهنی - اجتماعی کودکان را

برای ورود به مدرسه آماده می‌کند.

ویژگی‌های شیوه آموزشی پویا

شیوه آموزشی پویا ویژگی‌های فراوان دیگری نیز دارد

که به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم:

- این شیوه برای کودک خوشایند و مطلوب است؛

- برای کودک هر خانواده و موقعیت اجتماعی، شرایط

و امکانات یکسان و وسایل کافی وجود دارد؛

- به کودک اجازه داده می‌شود تا به طور مستقل از

وسایل استفاده کند؛

- کودکان بازی‌های مختلف ذهنی و حرکتی را

تجربه می‌کنند؛

- کودکان اجازه دارند به هر جای کلاس که

می‌خواهند بروند؛

- کودکان اجازه دارند جای وسایل خود را در

کلاس تغییر دهند؛

- کودکان برنامه‌های دلخواه خود را اجرا می‌کنند؛

- کودکان به معلم به‌عنوان همکار یا همکلاسی بزرگ‌تر نگاه می‌کنند؛
 - مفاهیم مختلف در قالب بازی به بچه‌ها آموزش داده می‌شوند.

نقش مربیان و دیگران در شیوه آموزشی پویا چیست؟

در شیوه آموزشی پویا، مربیان نیز به اندازه بچه‌ها فعال و پویا هستند. این نوع آموزش، آموزشی با بازخوردهای متقابل است. در این نوع آموزش همه مؤلفه‌های مراحل یادگیری - یاددهی دو طرفه هستند.

راهنمایی، پیروی، صحبت کردن، گوش کردن، یاد دادن، یاد گرفتن و سایر مؤلفه‌های آموزشی و روانی بازخورد دو طرفه دارند.

این روابط ممکن است به صورت رابطه‌های دانش‌آموز - دانش‌آموز، دانش‌آموز - مربی یا دانش‌آموز - والدین باشد.

در واقع، در این شیوه به منظور بهره‌گیری از تمام ظرفیت‌های یاددهی - یادگیری همه در کنار هم قرار گرفته‌اند و شیوه آموزشی پویا شیوه‌ای موازی است و فقط یک شخص متکلم‌وحده و راهبر گروه نیست. در این شیوه مربی نظارت مشارکتی را سرلوحه کار خود قرار می‌دهد، روی توانایی و استعداد بچه‌ها پیش‌تر تمرکز می‌کند و سعی می‌کند با برجسته کردن این نقاط، روحیه و اعتماد به نفس بچه‌ها را بالاتر ببرد. مربی از راه‌های مختلف با بچه‌ها ارتباط برقرار می‌کند و آن‌ها را در اجرای عقاید و طرح‌هایشان کمک می‌کند و به آن‌ها در رفع مشکلات‌شان یاری می‌رساند.

معلم به جای نظارت بر فعالیت‌های بچه‌ها، در برنامه‌هایشان شریک می‌شود و نقش یک همکار یا همکلاسی و گاهی اوقات نقش یک همبازی را ایفا می‌کند. مربیان این کلاس‌ها به نظرات بچه‌ها احترام می‌گذارند و برنامه‌های ابتکاری، حس استقلال‌طلبی، خلاقیت و نوآوری‌های

آن‌ها را مورد توجه ویژه قرار می‌دهند و به توسعه ذهنی هدفدار آن‌ها کمک می‌کنند. در این شیوه مربی با تنظیم برنامه‌ای روزانه و مشخص، علاوه بر نظارت و بررسی فعالیت‌های بچه‌ها باعث می‌شود تا بچه‌ها برنامه‌های بعدی را حدس بزنند.

ذکر این نکته ضروری است که اگر مربیان به‌خوبی با رویکردهای این شیوه آشنا باشند و خوب آموزش دیده باشند، قادر خواهند بود علاوه بر طراحی برنامه‌ها و به‌کارگیری ایده‌های جدید، بچه‌ها را نیز خلاق و پویا بار بیاورند و دانش طراحی برنامه و ایده‌پردازی را در آن‌ها تقویت کنند.

مربیان در شیوه آموزشی پویا از فرم‌های COR^۱ یا همان برگه ثبت مشاهدات فعالیت‌های بچه‌ها استفاده می‌کنند. این برگه معمولاً برای کودکان ۳ - ۶ سال کاربرد دارد. طبق این برگه مربیان باید هر روز شرحی از فعالیت‌های روبه‌رشد و برجسته بچه‌ها را ثبت کنند. این یادداشت‌ها را گروه تدریس هر مدرسه بررسی می‌کند و ضعف‌ها و توانایی‌های کودکان را شناسایی می‌کنند. این برگه‌ها شش بخش دارند و به نکته‌هایی مهم توجه می‌کنند:

- فعالیت‌های روزانه
- رابطه متقابل کودکان با بزرگسالان
- برنامه‌های آموزشی
- خدمات خانواده و نقش والدین در فرآیند یاددهی - یادگیری
- نقش مربیان
- مدیریت برنامه‌ها

نتایج به‌کارگیری شیوه آموزشی پویا

- کودکانی که با این روش آموزش می‌بینند در بزرگسالی معمولاً:
- (الف) بیش‌تر احساس مسئولیت می‌کنند؛
 - (ب) در موقعیت‌های اقتصادی فرصت بیش‌تری دارند؛
 - (ج) ریسک‌پذیر و با شهامت‌ترند؛

- (د) از نظر تحصیلات موفق‌ترند؛
- (ه) در برقراری ارتباط با دیگران موفق‌ترند؛
- (و) روحیه انتقاد و نقدپذیری بیش‌تری دارند؛
- (ز) از نظریات و تجارب دیگران بیش‌ترین بهره را می‌برند؛
- (ح) در حل مشکلات رویکردی منطقی و غیر احساسی بیش‌تر می‌گیرند و...

برنامه روزانه شیوه آموزشی پویا

سه مؤلفه در برنامه روزانه شیوه آموزشی پویا وجود دارد که عبارتند از: طراحی، اجرا و مرور.

این سه مؤلفه در این شیوه آموزشی کاربرد ویژه‌ای دارد. در برنامه روزانه زمانی ۳۵ - ۴۵ دقیقه‌ای برای بچه‌ها در نظر گرفته می‌شود تا به اجرای برنامه‌هایشان بپردازند. طراحی این برنامه‌ها به عهده خودشان است و در این طراحی می‌توانند از مربی، همکلاسی یا حتی والدین خود کمک بگیرند. حین اجرای برنامه، بچه‌ها بسیار بانشاط و سرحال هستند، چرا که فعالیتی را انجام می‌دهند که به آن علاقه دارند و به هیچ وجه تحمیلی نیست. آن‌ها می‌توانند طرح خود را به پایان برسانند یا در طرح دوست و همکلاسی خود شرکت کنند و یا حتی می‌توانند طرح خود را با دوست‌شان عوض کنند. در طول اجرای برنامه‌های کلاسی مربی همیشه در کنار بچه‌ها قرار دارد و اگر کودکی طریقه مصرف ماده یا نحوه استفاده از وسیله‌ای را بلد نبود، از مربی می‌پرسد. معلم در هنگام اجرا سعی می‌کند طرح تجربه‌های کلیدی را به بچه‌ها انتقال دهد، ولی بچه‌ها آزادند به هر شیوه‌ای که دوست دارند، طرح خود را به پایان برسانند. بعد از اجرای طرح، زمانی ۵ - ۱۰ دقیقه‌ای نیز برای مرور و بررسی و تبادل نظر با مربی و بچه‌های دیگر در خصوص فعالیت انجام شده در نظر گرفته می‌شود. حد فاصل مرحله اجرای کار و مرحله مرور کودکان اتاق را مرتب می‌کنند و وسایل‌شان را سر جای خود قرار می‌دهند.

وقت استراحت:

بعد از اجرای برنامه کلاس، بچه‌ها ۳۰ دقیقه در حیاط به بازی مشغول می‌شوند و آزادند هر نوع بازی که دوست دارند (به جز بازی‌های غیر ایمن و خطر آفرین) انجام دهند و به تخلیه انرژی بپردازند. وقت استراحت و زمان ورود و خروج بچه‌ها به حیاط مدرسه زمان انتقال تجارب و ایده میان بچه‌ها است. در این انتقال تجارب و اطلاعات بچه‌ها از فعالیت‌های دیگران آگاه می‌شوند و موقعیت‌های معناداری برای خودشان ایجاد می‌کنند و این تجارب کلیدی را در اجرای برنامه‌های خود به کار می‌برند.

در این مدت هر چند کوتاه، بچه‌های کلاس‌های مختلف با یکدیگر راجع به طرح‌ها، برنامه‌ها، ایده‌ها و... صحبت می‌کنند و از تجربه‌های هم استفاده می‌کنند. در شیوه‌های آموزشی دیگر، انتقال تجربه دیده می‌شود، ولی هیچ‌گاه تا این حد جدی به این مسأله پرداخته نشده است و شیوه آموزشی پویا انتقال تجربه را اصلی کلیدی و اساسی آموزش می‌داند.

چگونگی حل مشکلات در شیوه آموزشی پویا

بچه‌ها گاهی هنگام بازی یا انجام فعالیت‌های روزانه عصبانی یا ناراحت می‌شوند. آن‌ها هنوز نمی‌دانند و به این بلوغ فکری نرسیده‌اند که چه‌طور برای حل مشکلاتشان راه‌حل‌های اجتماعی پیدا کنند، یا دیدگاه‌های دیگران را درک کنند و رفتار خود را با محیط منطبق کنند. شیوه آموزشی پویا با فرآیندی چند مرحله‌ای به بچه‌ها کمک می‌کند تا مشکلات و درگیری‌های ذهنی و اجتماعی خود را مدیریت کنند.

۱. رویکرد

خونسردانه، توقف اعمال خشونت آمیز یا به کار بردن کلمات رکیک

پس از مشاهده درگیری یا رفتار ناشایست، مربی باید با خونسردی بچه‌ها را به آرامش دعوت کند و اوضاع را مهار کند و به هیچ وجه در وهله اول به فکر یافتن یا تنبیه مقصر نباشد. مهم‌ترین چیز بازگشت آرامش به محیط است.

۲. احساس رضایت و امنیت

کودکان زمانی با هم درگیر می‌شوند که احساساتی شوند. کودک عمدتاً نیاز دارد احساسات خود را هر چه سریع‌تر بیان کند. مربی باید ضمن رعایت حفظ نظم، قبل از فروکش کردن هیجان دانش‌آموزان به او نزدیک شود و از اظهارات درونی او آگاه شود و از این رابطه برای حل مشکل استفاده کند.

۳. بیان مجدد مشکل: که در اوضاع

آرام و راحت باعث می‌شود مربی در حل مشکل راهکارهای فراوانی پیدا کند. زمینه مشکل را ریشه‌یابی کند و این به معنای اتخاذ رویکردی صحیح و اجتماعی در حل مشکلات بچه‌ها محسوب می‌شود.

از آن‌جا که این شیوه با روحیات بیش‌تر بچه‌های عادی و تیزهوش سازگاری و انطباق دارد و بچه‌ها معمولاً فعالیت‌هایی را انجام می‌دهند که دوست دارند، یادگیری خیلی عمیق و کاربردی‌تر صورت می‌گیرد و اثر این ماندگاری در سنین بزرگسالی هویدا خواهد شد.

بچه‌ها در این شیوه با روحیه، با انگیزه، با اعتمادبه‌نفس و استقلال رأی پرورش می‌یابند و در مواجهه با مشکلات قادر خواهند بود به مدیریت درونی افکار خود بپردازند. امید است مربیان و آموزگاران که به دانش‌آموزان زیر ۷ سال آموزش می‌دهند، از این تجربه‌ها در آموزش امیدهای فردای کشور بهره ببرند.

پی‌نوشت

1. High - Scope
2. Children Observation Record

منابع

1. www. High-scope.org.uk
2. www.perpetualpreschool.com